

"תקציב הביטחון הוא 50 מיליארד ש', אבל עלות הביטחון מגיעה ל-120 מיליארד ש'"

כך אומר פרופ' דן פלר, ראש התוכנית לכלכלת ביטחון לאומי. מהם תגי המחיר של כל פעולה ביטחונית, כיצד הם משפיעים על הכלכלה, ואיך קיצוץ בתקציבי רווחה פוגע בביטחון?

פלר במשרדו בחוג לכלכלה באוניברסיטת חיפה

מאת מוטי בטוק

במלאת שלוש שנים לתוכנית המחקר "כלכלת הביטחון הלאומי" (Economics of National Security), יערוך היום מוסד שמואל נאמן כנס רביחשיבות שי"עסוק ב"ביטחון לאומי או כלכלת ביטחון?" במלון דניאל בהרצליה. דן מרדור ירצה על "תפיסת הביטחון הלאומי". המשנה לנגיד, פרופ' צבי אקשטיין, ידבר על עלות-תועלת והתייעלות כלכלית בהוצאות הביטחון. פרופסור ואלוף (מיל.) יצחק בן ישראל, ירצה על קשרי הגומלין בין כלכלה לבין טחון ואלוף (מיל.) עוזי דיין ידבר על ביטחון צבאי וחברתי ותקציב הביטחון.

פרופ' דן פלר, ראש התוכנית לכלכלת הביטחון הלאומי, מס' פך כי התוכנית קמה מתוך "צו" לחקור את קשרי הגומלין החוקים בין כלכלה לביטחון, להקמת התר' כנית תרמה המציאות המפיעה על מספר קטן מאוד של חוקרים

ומחקרים בישראל נתחום כלכלת הביטחון. התוכנית שמה לעצמה למטרה לחקור את העלות הכר' ללת של הביטחון למדינת ישראל, כשהעלות הכוללת היא לא רק תקציב הביטחון, כפי שהוא מופיע בספרי התקציב. וכידוע, גם בתק' ציב המדינה רב הנוסטר על הגלוי כשמדובר בביטחון.

התוכנית פועלת בטכניון בחי' פה, במסגרת מוסד שמואל נאמן למחקר מתקדם במדע וטכנולוגיה, ומעוררת כתיבת מחקרים אקדמיים על ידי חוקרים בעלי תארים מתק' דמים (התוכנית מחלקת מלגות של 40-25 אלף שקל לחוקר). אנשיה מתכנסים אחת לחודש לשמייעת הרצאות ותוצאות מחקרים, ול' דיונים בנושאים רלוונטיים.

בראש ועדת ההיגוי של התר' כנית עומד עוזי דיין. ראש התוכ' נית, פלר, סיים תואר ראשון ושני בכלכלה וניהול בטכניון בחיפה. את הרוקטורט עשה באוניברסיטת מינסוטה. הוא לימד שלוש שנים באוניברסיטת קרנגי מלון בא' רה"ב, בפקולטה לכלכלה בטכ' ניון, ומאו 99 הוא איש סגל בכיר באוניברסיטת חיפה.

פרופ' פלר אומר כי "הרעיון להקים תוכנית לכלכלת ביטחון היה של זלמן שיפר, לשעבר איש המועצה לביטחון לאומי. מוסד נאמן אימץ את היוזמה. קיימים קשרי גומלין חזקים, בכל מדי' נה, בין כלכלה לביטחון, בישראל הקשרים האלה מובהקים במיוחד. ברור מאוד, מצד אחד, שהערך ביטחון משפיע חזק מאוד על הכלכלה, וכי מצד שני לכלכלה חלשה השלכות שעלולות להיות מרחיקות לכת על הביטחון.

"החלטות הממשלה משפיעות לשני הכיוונים. לא ברור, גם לא לחוקרים, עד כמה השיקול הכל' כלי נלקח בחשבון במערכת הבי' טחונית - במלחמת לבנון, למשל, כשירו פגזים על החיובאללה. המי' כון שלנו מתמקד ביחסי הגומלין כלכלה-ביטחון, גם כדי להפחין את הנושאים האלה לשקופים יותר לציבור, וגם כדי להראות לקר' בעי המדיניות בצבא ובמערכת

האזרחית את תגי המחיר, בעקבות מחקרים. היחסים שלנו עם מערכת הביטחון ידעו עליות ומורדות."

אובדן של מיליארד שקלים בשנה

בכנס היום יעלו לדיון עניינים כמו עלות המצב הביטחוני, כמה עולה חוסר ביטחון וכמה עולה להתגונן מחוסר הביטחון. פלר: "בשאלה הבסיסית של כמה ער' לה לנו הביטחון הכולל, יש לנו תשובה ברורה לשלושה מרכיבים - היקף תקציב הביטחון בשקלים,

שירות החובה תוצר המשק, בה ערכה שמרנית, היה גדל ב-8-9 מיליארד שקל. למספר הזה יש לחוסר את אובדן התוצר למשק בשל המגזר הערבי - החלק של ערביי ישראל בתוצר נמוך מהמוט' צניאל של ציבור גדול זה. בהערכה מאוד שמרנית (עוד 10,000 דולר למועסק בשנה) מדובר באובדן של 9 מיליארד שקל תוצר. המשק מפ' סיד תוצר גם בשל מרכיבים כמו התנהלויות המצב הביטחוני פוגע בתיירות, והרשימה ארוכה. הסטת הכספים לביטחון נעשת על חשבון תקציבים להגינוך, בריאות ורווחה

"הסטת הכספים לביטחון נעשת על חשבון חינוך, בריאות ורווחה. יש לזה תג מחיר כלכלי. הצמרת הביטחונית לא מייחסת חשיבות לכך"

- כלומר היא פוגעת בחלשים. יש לזה תג מחיר כלכלי. הצמרת הבי' טחונית לא מייחסת חשיבות לכל הנושאים האלה. העלות הגבוהה של הביטחון בישראל באה על חש' בון תקציבים שבמדינות אחרות היו הולכים ליעדים אחרים. אדחי המדינה, קובעי המדיניות, וקוב' עי המדיניות הביטחונית חייבים להיות מודעים לכל המספרים. ואדחי כן שקבלו את ההחלטות.

"שני חוקרים באוניברסיטה העברית, אריק גולד ועומר מאב, פירסמו באחרונה מחקר על בריחת מחות מישראל. לא מן הנמנע כי גם המצב הביטחוני תורם לבריחה, בפערי השכר, בחוסר רצון לשאת בנטל הביטחון (מילואים). לבריחת המחות יש תג מחיר. זלמן שיפר ועמי יורן יציגו בכנס את הע' לות הכוללת של שימושי הקרקע שבשימושי הצבא (בסיסים, שטחי אימונים ושטחי אש).

בכאני מסכם את כל מחירי מרכיבי הביטחון אני מגיע למסק' נה כי עלות הביטחון למדינת יש' ראל שווה לכ-20% מתוצר המשק, שהם יותר מ-120 מיליארד שקל בשנה, כשעלות תקציב צה"ל לבד היא יותר מ-50 מיליארד שקל."

עלות הסיוע האמריקאי, ואדחי המחקר שעשתה ליאורה מרדור ב-94' אנחנו יודעים גם כמה תר' צר הולך לאיבוד כתוצאה משירות החובה (1.6%). מרכיב נוסף שקיים ועלותו המדויקת לא ידועה הוא עלות המילואים למשק. מרגע שהטילו את עלות המילואים על צה"ל ראו יפה מאוד כיצד המרכיב הזה פוחת.

"ואולם, לביטחון יש הרבה עלויות נוספות. למשל, השלכות האינתיפאדה על תוצר המשק. לכולם ברור כי האינתיפאדה פג' עה בתוצר, אבל כמה פגעה, זה לא ברור. זה נושא שקשה לבודד אותו. באינתיפאדה השנייה (2000-2003), ירד תוצר ההייטק בעולם מולו ("משבר הבועה"). שאלה מע' גינת היא בכמה מירידת ההייטק בישראל אשמה האינתיפאדה וככי מה המצב הגלובלי. לניתוח הבעיה, בנה דותן פרסיץ מורל סינתטי של אגד מדינות שרומה מאוד למשק הישראלי. המסקנה שלו, שתוצג בכנס, היא שהמשק הפסיד בשל האינתיפאדה 8.6% תוצר."

ומלבד האינתיפאדה? "למצב הביטחוני יש עלויות כלכליות גדולות נוספות. אלמלא